

Використана література:

1. *Бібік Н. М.* Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / [Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина, О. В. Овчарук, Л. І. Паращенко, О. В. Овчарук]. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
2. *Кононко О. Л.* Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (Системний підхід) / О. Л. Кононко ; Інститут проблем виховання АПН України, Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К. : Стило, 2000. – 336 с.
3. *Малафійк І. В.* Системний підхід у теорії і практиці навчання / І. В. Малафійк ; Рівненський державний гуманітарний інститут. – Рівне : РВВ РДГУ, 2004. – 440 с.
4. *Підкурманна Г. О.* Художньо-педагогічна підготовка фахівців дошкільного виховання в педагогічному університеті (Системний підхід) / Г. О. Підкурманна ; АПН України, Інститут педагогіки і психології професійної освіти. – К., 1998. – 276 с.
5. *Юртаева Ю. А.* Развитие познавательного потенциала будущих менеджеров в процессе профессиональной подготовки в вузе : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Ю. А. Юртаева. – Челябинск, 2011. – 20 с.

ОСТАПЕНКО Г. О. Модель формирования готовности будущих учителей физической культуры к организации здоровьесберегающей учебно-воспитательной среды общеобразовательной школы.

В статье указывается, что модель формирования готовности будущих учителей физической культуры к организации здоровьесберегающей учебно-воспитательной среды общеобразовательной школы образованная тремя взаимосвязанными блоками: концептуальным, организационно-технологическим и критериально-оценивающим.

Ключевые слова: модель, готовность, будущие учителя физической культуры, организация здоровьесберегающей учебно-воспитательной среды, общеобразовательная школа.

OSTAPENKO G. O. Model for the formation of readiness of future teachers of physical culture to organize health saving educational environments of secondary school.

In the article points out, that model for the formation of readiness of future teachers of physical culture to organize health saving educational environments of secondary school formed by three interconnected blocks: conceptual, organizing technological and criterial-evaluating.

Keywords: model, readiness, future teachers of physical culture, organization of health saving of educational environment, secondary school.

Осьмак Т. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

СПЕЦИФІКА ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ МАБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті розглядається полікультурне виховання у вищій професійній освіті, обґрунтовано поняття “полікультурне виховання”, визначено основні цілі, функції та принципи полікультурного виховання.

Ключові слова: інтеграція, полікультурне виховання.

Інтеграційні, політичні та економічні процеси, що відбуваються в сучасному світі, актуалізують полікультурне виховання. Саме таке

виховання покликане підтримати існування великих і малих націй в умовах інтеграції України до Євросоюзу та приєднання до Болонського процесу.

Вирішення цієї проблеми значною мірою залежить від якості реалізації освітою універсальної функції – передачі молодим поколінням соціокультурного досвіду людства, загальнолюдських та національних культурних цінностей. Провідна мета гуманітарної педагогіки полягає у забезпеченні розвитку базових складових культури кожної особистості. Лише за такої умови з'являється можливість вибудувати надійний фундамент культури нації, народу і гідно увійти у світовий полікультурний простір з метою утвердження в ньому своєї культуротворчої місії. Це вимагає вирішення проблеми полікультурного виховання, яке ми визначаємо як процес, що ґрунтується на органічному зв'язку культури й освіти, спрямований на оволодіння особистістю системою національних і загальнолюдських цінностей, усвідомлення суб'єктами культури важливості толерантного ставлення до культурних відмінностей і вироблення стійкої позиції щодо самореалізації у культуротворенні. Тож полікультурність розглянуто як невід'ємний елемент загальної культури особистості.

Метою статті є аналіз змісту полікультурного виховання, визначення його основних цілей, принципів та функцій, підтвердження актуальності полікультурної освіти в сучасному суспільстві.

На сучасному етапі з дослідженням проблеми полікультурного виховання пов'язані імена відомих зарубіжних учених Д. Бенкса, Ж. Гей, С. Ністо, П. Фрере та ін. Серед вітчизняних дослідників окремі аспекти полікультурної освіти вивчали О. Гукаленко, І. Лощенова, О. Сухомлинська, Н. Терентьєва, Г. Філіпчук та інші.

У результаті вивчення феномену полікультурності українськими науковцями (І. Лощенова, Н. Терентьєва та інші) було встановлено, що полікультурне виховання – це одночасне набуття знань та відповідне виховання, “передача більш точної та докладної інформації при повазі до груп меншин, подоланні упереджень та заохоченні терпимості, сприянні досягнень ідеалів демократії та плюралізму” [3].

Полікультурне виховання зорієнтоване на виховання індивіда, який зберігає свою соціально-культурну ідентичність, прагне до розуміння інших культур, який поважає інші культурно-етнічні спільності, уміє жити в мирі та злагоді з представниками різних національностей, рас, вірувань, який готовий до активної творчої діяльності в динамічному полікультурному і багатонаціональному середовищі.

Важливого значення як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники надають підготовці нової генерації педагогічних кадрів, здатних здійснювати освітньо-виховну діяльність в умовах багатокультурного соціуму, глобалізації суспільних відносин. Сутність психолого-педагогічної підготовки майбутніх

педагогів розглядали у своїх роботах А. Алексюк, Р. Альмухаметов, Г. Балл, І. Бех, А. Бойко, І. Зязюн, Н. Кузьміна, Ю. Кулюткін, Л. Пуховська, С. Сисоєва, Г. Жиру, С. Камінські, К. Крамш, Т. Кроул, Д. Поделл та інші.

На початку 60-х років ХХ століття зростає інтерес до полікультурного виховання, обумовлений поширенням міжнародного співробітництва, посиленням боротьби етнічних і расових меншин за свої права у співтовариствах з поліетнічним складом. Поняття “полікультуралізм” активно поширилося у педагогіці та перетворилося на популярне кліше в педагогічній літературі. На сьогодні полікультуралізм трактується як демократична концепція культури й освіти, що проголошує пріоритет прав людини в культурному і громадському житті, рівність націй і культурних моделей, неприпустимість расизму й шовінізму в державній політиці та приватному житті.

У науковій літературі термін “полікультурна освіта” інтерпретується широко, тобто у розкритті його значення педагоги за неодмінну складову визначають виховання, в окремих роботах використовують термін “полікультурне виховання” як самостійний. Полікультурна освіта формує особистість, здатну до активної та ефективної життєдіяльності в багатонаціональному і полікультурному середовищі, яка наділена розумінням і повагою до інших культур.

Слушною є думка О. Джуринського про три групи цілей полікультурної освіти, які можна означити як плюралізм, рівність та об’єднання:

- у першому випадку йдеться про повагу та збереження культурного різноманіття;
- у другому – про підтримку рівних прав на освіту і виховання;
- у третьому – про формування в душі загальнонаціональних політичних, економічних і духовних цінностей.

Виховання полікультурності, як і будь-який інший виховний процес, є тривалим у часі і складається з послідовної зміни кількох етапів: толерантність до іншої культури, її розуміння і прийняття, формування поваги до цієї культури та усвідомлення закономірності культурних відмінностей. При вихованні поваги до інших культур толерантність, терпимість – це лише початок долучення до інших культур. Похідними є розуміння, повага та, зрештою, активна солідарність. Наступними отримують визнання засновані на розумінні особливостей різних культур такі поняття, як взаємодія, взаємозалежність, взаємообмін [2]. Отже, полікультурну освіту слід розглядати як частину педагогічних зусиль, що забезпечують культурно-соціальну ідентифікацію особистості, відкриту іншим культурам, національностям, расам, віруванням [1].

Завдяки цілям можемо визначити зміст полікультурного виховання, зорієнтований на створення умов для соціально-культурної ідентифікації

особистості, яка визначає її статус за участі в міжкультурному діалозі та забезпечує її первинним досвідом вивчення культури; на формування уявлень про культурно-етнічну різноманітність світу як у просторі, так і в часі; на виховання терпимості та поваги права кожного народу зберігати свою культурну самобутність. Одним із пріоритетних освітніх завдань у такому контексті бачиться виховання духовної культури, яка найбільше чітко проявляється у відносинах людей і особливо міжкультурних комунікаціях представників різних національностей. Цим обумовлюється актуалізація уваги педагогів, учителів-практиків до полікультурних аспектів освіти й виховання.

Слід зазначити, що полікультурне виховання базується на кількох педагогічних принципах. Принцип діалогу та взаємодії культур; принцип творчої доцільності реалізації, збереження та створення нових культурних цінностей.

Тому головною функцією полікультурного виховання можна вважати формування уявлень про різноманіття культур та їх взаємозв'язки; усвідомлення важливості культурного різноманіття для самореалізації особистості; виховання позитивного відношення до культурних розходжень; розвиток умінь і навичок взаємодії носіїв різних культур на основі толерантності та взаєморозуміння. Тож полікультурність сприяє акумуляції культурних цінностей, норм, зразків поведінки і форм діяльності та становленню культурної ідентичності особистості, яка усвідомлює культурну різноманітність сучасних суспільств.

У світовій педагогіці визначено основні підходи до полікультурного виховання, які забезпечують розуміння сутності полікультурної освіти. До них належать: аккультураційний, діалоговий та соціально-психологічний. За першим ідеться про поліетнічну освіту, спрямовану на унормування стосунків між групами та індивідами, які різняться етнічно (Ю. Босс-Нюнінг, Ю. Зандфукс, А. Соннер). Діалоговий підхід бере за основу відкрите міжкультурне спілкування, побудоване на толерантності та культурному плюралізмі. А це, у свою чергу, можливе лише за умови осягнення культурних надбань інших народів (М. Бахтін, М. Каган, П. Гайденко, В. Біблер, З. Гасанов, Є. Тарасов, Ю. Сорокін, Дж. Померін, М. Хохман, М. Крюгер-Потратц). За соціально-психологічним підходом толерантне ставлення до інших культур формується як вироблення особливих ціннісних установок, уміння спілкуватися та розуміти інші культури (Дж. Бенкс, А. Джуринський, Г. Дмитрієв, В. Єршов, О. Ковальчук, І. Лощенова, В. Макаєв, М. Тайчинов).

Підготовка майбутнього працівника освітньої сфери має бути зорієнтована на окреслення проблем, які існують, та пошук можливих шляхів їх вирішення. Більшість прогалін у полікультурному вихованні дослідники

пов'язують із мотивацією, зокрема недооцінкою виховної ролі гуманітарних дисциплін, неналежним методичним забезпеченням. Ідеться також про причини інформаційні: це вади навчально-методичного забезпечення. Згадують і про причини організаційного характеру, зокрема незорієнтованість на особистість.

При підготовці майбутнього педагога радять віддавати перевагу технологіям ситуативного навчання, що сприяє виробленню толерантної поведінки відповідно до обставин, виявляє особистісну позицію. Активно застосовують також аналіз задач-ситуацій різного характеру, що мають на меті формування у майбутніх учителів педагогічного такту, толерантності, контролю власного емоційного стану. Толерантна міжкультурна взаємодія майбутніх педагогів досягається також завдяки застосуванню методу культурних асиміляторів, який може навчити студентів бачити ситуацію очима членів іншої групи (Т. Альберт, Г. Тріандіас, Т. Устименко). Для цього вони повинні бути максимально ознайомлені зі специфікою іншої культури. Метод передбачає опис великої кількості типових ситуацій між персонажами двох культур та чотири інтерпретації їх поведінки.

Нині у європейських країнах полікультурність стає основним педагогічним принципом, тому майбутній педагог має усвідомити необхідність врахування у педагогічній діяльності інтересів етнічних меншин, бути готовим до формування у дітей взаєморозуміння та потреби у культурному обміні. До того ж учитель має усвідомлювати інтеграцію поліетнічного виховання як до соціологічних, так і до природничих та географічних наук, акцентувати на загальнолюдському характері наукових знань. Полікультурна освіта і виховання мають стати пріоритетом освіти і педагогіки, оскільки полікультурність особистості не є генетично успадкованою якістю, а соціально детермінована, тому вимагає активності оточення, насамперед педагогів.

Висновки. Тож увага до полікультурного виховання зумовлена орієнтацією сучасної України на інтеграцію у європейське та світове товариство, зокрема шляхом слідування сучасним світовим тенденціям у галузі освіти. Адже полікультурне виховання покликане підтримувати різноманіття великих і малих націй в умовах глобалізації сучасного світу. Воно є засобом збереження та розвитку етнічних культур, включення цінностей етнічних культур у практику виховання й навчання, загалом вирішення у такий спосіб актуальних проблем педагогіки. Полікультуралізм в освіті допомагає трансформувати різноманітність суспільства на корисний фактор його розвитку, забезпечує більш динамічну адаптацію людини до мінливих умов існування, допомагає йому сформувати багатогранну картину світу.

Використана література:

1. *Васютенкова И. В.* Современные проблемы поликультурного образования // Образование в эпоху перемен : сборник научных трудов. – Выпуск 2 / отв. ред. А. А. Макареня, Н. Н. Суртаева, С. В. Кривых. – СПб. : ГНУИОВ РАО, 2006. – 143 с.
2. *Джуринский А. Н.* История зарубежной педагогики : учебн. пособие для вузов. – М. : ФОРУМ-ИНФРА-М, 1998. – 272 с.
3. *Заслуженюк В. С. Присакар В. В.* Соціально-педагогічні проблеми виховання в учнів культури міжнаціонального спілкування // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. / редкол. : В. О. Зайчук (гол. ред.) [та ін.]. – К. : ІЗМН, 1997. – Вип. 19. – С. 65-77.
4. *Солодка А. К.* Полікультурне виховання старшокласників у процесі вивчення гуманітарних предметів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / А. К. Солодка; Ін-т проблем виховання АПН України. – К., 2005. – 20 с.

ОСМАК Т. В. Специфика поликультурного воспитания будущих педагогов.

В статье рассматривается поликультурное воспитание в высшем профессиональном образовании, обосновано понятие “поликультурное воспитание”, определены основные цели, функции и принципы поликультурного воспитания.

Ключевые слова: интеграция, поликультурное воспитание.

OSMAK T. V. Specificity of multicultural education probable teacher.

The article deals with multicultural education in higher vocational education, improve the concept of “multicultural education”, the main objectives, functions and principles of multicultural education.

Keywords: integration, multicultural education.

**Пантюк Т. І., Пантюк Ю. М.
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка**

**РОЗВИВАЮЧЕ НАВЧАННЯ
ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ**

У статті проаналізовано суспільно-економічні обставини, що детермінують розвиток і становлення нової концепції освіти, в основі якої лежать гуманізація та демократизація навчально-виховного процесу. Акцентується увага на необхідності втілення у практику роботи сучасних навчально-виховних закладів парадигми особистісно орієнтованого навчання, що ґрунтується на діяльності, активності, творчості та відповідальності суб'єктів навчання.

Ключові слова: навчання, виховання, розвиток, суб'єкти навчання, гуманізація, демократизація, освіта, школа.

Суспільно-економічний розвиток України як незалежної демократичної держави вимагає перегляду засад формування освітньої політики, перехід її на демократично-гуманістичне та діяльнісне підґрунтя. Зміни, що відбулися, змушують по-іншому підходити до проблеми навчання, виховання і розвитку особистості. Нові підходи та концепції розбудови національної системи